

JORNADES DE DRET CATALÀ A TOSSA- 2018

Impressions i necessitats del Reglament europeu de successions 650/2012.

Anàlisi des de l'exercici de l'advocacia.

Meritxell Gabarró i Sans, advocada

mgabarro@gabarroadvocats.com

Gener de 2019

SUMARI: 1. Introducció 2. Les incerteses de l'aplicació en el moment actual 2.1. La determinació de la llei aplicable com a la discussió més habitual a) *Professió iuris* b) Residència habitual 2.2. Tribunals: Acords i jurisprudència 2.3. La utilitat del Certificat successori 2.4 Acceptació del títol de la successió pels operadors d'un Estat diferent a l'Estat on s'ha tramitat 2.5. La fiscalitat 3. Altres reflexions.

▪ **1. Introducció**

L'objecte d'aquest treball és posar de relleu les qüestions més rellevants que des de la perspectiva de l'exercici de l'advocacia hem detectat al llarg dels tres anys d'aplicació del Reglament (UE) número 650/2012 del Parlament Europeu i del Consell, de 4 de juliol de 2012, *relatiu a la competència, la llei aplicable, el reconeixement i l'execució de les resolucions, a l'acceptació i l'execució dels documents públics en matèria de successions mortis causa i a la creació d'un certificat successori europeu* (en endavant RSE).

La realitat social i empresarial ens proporciona unes xifres prou significatives com per a que des de la Unió Europea s'hagi legislat amb la intenció d'uniformitzar les successions amb elements transfronterers, de persones i de béns, reflexió que recull el Considerant Setè del RSE.¹

---

¹ "Considerant Setè. Convé facilitar el bon funcionament del mercat interior suprimint els obstacles a la lliure circulació d'aquelles persones que actualment troben dificultats a l'hora d'exercir el seus drets en situacions de successió mortis causa amb repercussions transfrontereres. A l'espai europeu de justícia, és imperatiu que els ciutadans puguin organitzar la seva successió. És precís garantir de manera eficaç els drets dels hereus i legataris i de les persones properes al causant, així com dels creditors de l'herència".

D'entrada, hem de puntualitzar que durant aquests tres anys de vigència de la part substancial del RSE no hem tingut l'oportunitat d'intervenir en una gran quantitat d'assumptes on el Reglament fos la norma a aplicar, si bé si exercíssim a Ses Illes, molt probablement la pràctica hauria estat superior. Així i tot, estem en disposició d'extreure conclusions respecte de la seva efectivitat pràctica, les mancances que ha evidenciat i les solucions que apunta.

Malgrat la qualitat i quantitat de jornades, conferències, ponències, publicacions, etc. vers el RSE, hi ha determinades qüestions cabdals que comparteixen un denominador comú: LA INCERTESA. Justament, és la constatació de la incertesa el que presideix les observacions i reflexions següents.

▪ **2. Les incerteses de l'aplicació en el moment actual**

A continuació analitzem les incerteses que hem ordenat, per una millorsistemàtica, en cinc blocs.

2.1. La determinació de la llei aplicable com a la discussió més habitual

a) Professio iuris

L'article 83 del RSE, que contempla les disposicions transitòries, preveu la possibilitat que el causant hagués elegit la llei aplicable a la seva successió abans de l'entrada en vigor del RSE, això és, en testament o disposició *mortis causa* atorgada amb anterioritat al 17 d'agost de 2015, i sempre que complís els requisits i condicions regulades al propi Reglament.

Des de l'any 2012 al despatx vam estandarditzar una clàusula tipus per tots els testaments i disposicions *mortis causa* que assessorem, que inclou la *professio iuris*, en previsió i prevenció pel cas que els testadors modifiquin l'Estat de la seva residència, atesa la realitat social actual de mobilitat de les persones per raons, sobretot, professionals, tot i que amb el temps també seran personals, si els fills establerts a l'estranger acullen o s'apropen els seus pares d'avançada edat.

El tenor literal de la clàusula, adaptable a les circumstàncies personals de cada testador (veïnatge civil; nacionalitat i llei aplicable) és el que segueix:

Ser de condició civil catalana*, i que la seva successió s'ha de regir per les normes del vigent Llibre IV del Codi civil de Catalunya*, especificant que fa ús de la facultat d'elecció que preveu el Reglament Europeu 650/2012, i manifesta que és la seva voluntat que la llei aplicable de la seva successió sigui la catalana*.

Malgrat les partides pressupostàries de la Unió Europea per publicitar i divulgar l'existència i les conseqüències jurídiques del RSE, la realitat és que la gran majoria de la ciutadania europea desconeix la necessitat d'elegir la llei que regirà la seva successió.

L'anterior afirmació és fruit de l'experiència recollida aquests darrers anys quan, testadors catalans manifesten, sense cap ànim de rebre assessorament, que els seus fills, habitualment joves, resideixen a l'estranger. O quan aquests joves residents a l'estranger adquireixen algun bé al país de residència i consulten per qüestions vinculades a la fiscalitat, ignorant per complet la vessant civil de la seva futura successió. I, finalment, quan joves i no tan joves, de nacionalitat estrangera i residents a Catalunya, es qüestionen si han de tenir en compte alguna prevenció, fet que evidencia una presa de consciència de la importància d'assessorar-se.

Resulta important el col·lectiu d'estrangers residents a Catalunya, d'entre cinquanta i setanta anys, que volen regular la seva successió i, aquí sí, la *professio iuris* assoleix el seu màxim esplendor.

Els criteris escollits pels testadors a l'hora de prendre partit per la llei de la seva nacionalitat o bé la llei catalana són diversos.

La qüestió de la llegítima acostuma a fer decantar la balança, ateses les seves importants diferències en cada ordenament jurídic. I la pràctica ens ha constatat el que podia ser d'esperar, que s'està realitzant molta *professio iuris* a favor del Llibre IV del Codi civil de Catalunya, per la condició de dret de crèdit de la llegítima i per ser molt més curta que en la majoria d'ordenaments jurídics.

En aquest sentit, resulta de molta utilitat el web www.e-justice.europa.eu, traduït a tots els idiomes dels Estats membres del RSE, i on es detallen les característiques i qüestions bàsiques successòries de cada Estat membre. Per tenir una primera aproximació per a comparar els drets legítims en cada ordenament jurídic resulta suficient.

A més de la llegítima, també es tenen en compte l'Estat de residència dels futurs hereus, així com l'Estat on estan ubicats la majoria dels béns, en ambdós casos per facilitar-ne i simplificar-ne la futura transmissió hereditària.

Inequívocament som els juristes els qui hem de facilitar-los la informació continguda al RSE i contribuir activament per a evitar situacions complexes que amb l'elecció de la llei aplicable tindran una solució simple, senzilla i més econòmica.

En aquest sentit, ja avancem que l'elecció de la llei aplicable que preveu el RSE està resultant de gran utilitat a la pràctica, si bé és llarg encara el camí per recórrer per assolir un estadi de seguretat jurídica òptim pels operadors jurídics i que, en última i principal instància, beneficiarà els ciutadans.

Inclús en el cas de disposicions *mortis causa* atorgades amb anterioritat al 17 d'agost de 2015, en les que no existeix elecció expressa de la llei aplicable, s'estan interpretant de forma flexible a favor de l'apreciació de concurrència de *professio iuris*, emprant un argument de màxima coherència, quin és que del propi acte se'n dedueixi la voluntarietat que sigui aplicable la llei de l'Estat de la seva residència o bé de la seva nacionalitat, a través de la incorporació de figures successòries a la disposició *mortis causa*, pròpies i/o característiques d'un o de l'altre ordenament jurídic.

I, insistim que la planificació de la realització de la *professio iuris* és de primordial importància per evitar conflictivitat en la successió, al quedar perfectament determinada –pel voluntat del propi causant- quina llei serà l'aplicable a la successió, atès que la introducció del RSE de la residència habitual del causant com a punt de connexió per a determinar la llei aplicable a la successió no està ni estarà lliure de conflictivitat, d'acord amb el que s'analitza a continuació.

b) Residència habitual

L'article 21.1 RSE estableix que “*Excepte disposició contrària del present Reglament, la llei aplicable a la totalitat de la successió serà la de l'Estat en el que el causant tingués la seva residència habitual en el moment de la seva defunció*”.

El concepte de “residència habitual” no està exempt de confusió, en gran part perquè no ha quedat definit pel propi Reglament, i la residència habitual del causant no té per què coincidir amb el seu domicili², si bé no hi ha dubte que cal estar a la situació civil del causant i no a l’administrativa.

Per tant, quan el notari o autoritat competent determina una llei aplicable a la successió en base a la residència habitual del causant, és necessari que ho acrediti i justifiqui amb prova suficient³ que, des de l’òptica civil és molt flexible i uniforme en tots els Estats. Tenen cabuda com a prova les cartes rebudes i enviades, les postals rebudes, les subscripcions de revistes o premsa, els comptes bancaris, la ubicació del caixer electrònic on es fan reintegraments d’efectiu, els centres mèdics, les factures de farmàcia, les compres *on line* i enviament a domicili, les factures de compres a botiga o revisió de la localitat dels establiments on s’ha pagat amb targeta de crèdit, la designació als comptes de *facebook* i altres prestadors de serveis, les factures de tota índole, les targetes de visita, etc. Resulta prova necessària, també, la compareixença de testimonis idonis que corroborin que el causant tenia establerta la seva residència en aquell territori.

En canvi, si s’hagués optat pel concepte “domicili”, el no gaudir d’una regulació uniforme en tots els Estats, hauria provocat més confusió i, inevitablement, més conflicte.

Això comporta que, malgrat que administrativament hi hagi una aparença de residència habitual en un Estat, com a clàusula excepcional, operarà el

---

² Resolució de 2 de març de 2018, de la DGRN (BOE de 20 de març de 2018)

³ Resolució de 15 de juny de 2016, de la DGRN, Fonament de dret 10 (BOE 21 de juliol de 2016); Resolució de 10 d’abril de 2017, de la DGRN (BOE 26 d’abril de 2017)

previst a l'article 21.2 del RSE i si el causant tenia un vincle manifestament més estret amb un Estat diferent, la llei aplicable a la successió serà la d'aquest altre Estat, en consonància amb l'especificat al Considerant 23⁴.

Com ja s'ha apuntat, a la pràctica ens trobem que les diferències en la norma substantiva successòria de cada Estat impliquen que cada part defensi que la residència habitual del causant és una o altra, en funció del que més li interessa, el que exemplifiquem amb un cas real.

Defunció posterior al 17 d'agost de 2015, de causant de nacionalitat britànica, amb residència habitual a Catalunya acreditada, malgrat no haver-se donat de baixa a Anglaterra, viatjant-hi una setmana al mes per controlar la companyia de la seva titularitat i seguir-hi pagant els impostos.

El causant va morir intestat, sense descendents, la seva mare premorta i el pare viu i convivint amb la seva parella des de l'any 2012, sense haver formalitzat escriptura pública ni inscripció a cap registre i sense haver contractat matrimoni.

-La postura jurídic-legal de la parella era que el causant tenia la seva residència habitual a Catalunya, no només en base a la documental existent (contracte d'arrendament de l'habitatge on residien, targeta de resident comunitari des de l'any 2009, dos vehicles domiciliats aquí, adquisició de dos immobles a Barcelona, comptes corrents, etc.), sinó també per la seva voluntat de residir a Catalunya, amb la seva parella, els seus amics, etc. És a dir, per tenir la vinculació més estreta amb Catalunya, ja que per ell Anglaterra era el mitjà per obtenir, de moment, la seva principal font d'ingressos, atès que estava realitzant inversions en altres Estats.

En virtut de les proves exposades es va atorgar Acta de notorietat declarant que havien conformat una unió estable de parella i, conseqüentment, en aplicació del

---

⁴ “Atès que de la creixent mobilitat dels ciutadans i amb la finalitat d’assegurar la correcta administració de justícia a la Unió i de garantir que existeixi un nexa real entre la successió i l’Estat membre en que s’exerceix la competència, el present Reglament ha d’establir coma nexa general, a efectes de la determinació tant de la competència com de la llei aplicable, la residència habitual del causant en el moment de la defunció. Amb la finalitat de determinar la residència habitual, l’autoritat que substanciï la successió ha de procedir a una avaluació general de les circumstàncies de la vida del causant durant els anys precedents a la seva defunció i en el moment de la mateixa, prenent en consideració tots els fets pertinents, en particular la duració i la regularitat de la presència del causant a l’Estat del que es tracta, així com les condicions i els motius de dita presència. La residència habitual així determinada hauria de revelar un vincle estret i estable amb l’Estat que es tracta tenint en compte els objectius específics del present Reglament.”

Libre IV del Codi civil de Catalunya, declarant-la única hereva, sens perjudici del dret de llegítima a favor del pare del causant. Havent transcorregut els vint dies hàbils preceptius, va atorgar escriptura d'acceptació d'herència dels béns mobles i immobles ubicats a Catalunya, autoliquidant els corresponents impostos de successions, passant a ser-ne la titular.

-La postura jurídico-legal del pare, nacional i resident britànic, era que el causant no va perdre mai el "domicile" anglès, al·legant que hi mantenia la seva empresa i que hi viatjava, allotjant-se a un pis qui hi tenia arrendat i, primordialment, perquè el causant mai va tenir la intenció de deixar de ser britànic (concepte estàtic del "domicile").

Per tant, va instar dels Tribunals anglesos que el declararessin executor de l'herència i, previs els tràmits legals pertinents –que són més lents que aquí- va ser declarat únic hereu del seu fill, adjudicant-se i prenent possessió de la companyia i dels altres béns situats a Anglaterra.

Aquest cas és paradigmàtic perquè trenca clarament la universalitat de la successió que propugna amb força el RSE, amb l'agreujaent que hi ha dos hereus diferents, dues lleis aplicades a la successió diferents i amb conseqüències jurídiques absolutament antagòniques.

Si bé és cert que l'hereva "catalana" té plena legitimitat per judicialitzar el cas amb moltes garanties d'èxit des del punt de vista del RSE i de la realitat material, també ho és que l'Estat que hauria d'acceptar-ho és Gran Bretanya, que no reconeixerà mai que el seu súbdit hagués perdut el "domicile".

A dia d'avui encara estem en fase de negociació, per la prudència davant la incertesa exposada, l'elevat cost de judicialització i el transcurs del temps, fent honor a la consolidada premissa que *val més un mal acord que un bon plet*.

2.2. Tribunals: acords i jurisprudència

Seguint en la línia argumental de l'apartat anterior, la llei aplicable a la successió és el punt de conflicte més habitual i, davant de dues postures marcadament distants respecte la determinació de la llei a aplicar, l'habitual fóra traslladar als Tribunals la decisió. Però la pràcticament nul·la jurisprudència al respecte o la incertesa sobre el sentit de la decisió judicial ens aboca a la negociació i l'assumpció d'acords.

Els plantejaments principals que ens formulem, quan intervenen en la matèria tribunals, són:

1. Si les sentències de tribunals d'Estats membres i no membres del RSE són material de referència privilegiat pels tribunals espanyols –no gosem denominar-los *font del dret*, perquè tècnicament les resolucions judicials no ho són-.
2. Si, a la inversa, les sentències de tribunals espanyols poden ser material de referència (o especialment qualificat) pels tribunals dels Estats membres i no membres del RSE.
3. No tenim a dia d'avui una sistematització de la jurisprudència dels tribunals dels Estats membres del RSE, que en el seu cas –per garantir la confiança dels operadors- hauria d'estar traduït a tots els idiomes de la UE.
4. Com a criteri instrumental, hauria de ser obligatòria la traducció de les sentències per al·legar-les als fonaments de dret?

És palès que, en termes processals, l'idioma és un obstacle a superar.

En canvi, el certificat successori europeu el que ha pretès és, precisament, facilitar el seu enteniment en qualsevol idioma dels Estats membres del RSE mitjançant un formulari de creuetes i plantilla.

No obstant l'anterior, a dia d'avui, el certificat successori europeu no ha assolit ni de bon tros l'èxit que se li augurava.

2.3. La utilitat del Certificat successori europeu.

En general, la comunitat jurídica –pensem aquí en els advocats i els notaris- considerem el certificat successori europeu com un avenç, perquè elimina la necessitat de legalització, postil·la i exequàtur dels títols successoris i, sobretot, perquè pretén uniformitzar la tramitació en la transmissió dels béns hereditaris ubicats als Estats membres.

Ara bé, a la pràctica, el certificat successori europeu no s'està acabant d'utilitzar per les reticències fundades i reals i pel desconeixement dels receptors: cal esmentar les pràctiques de determinades entitats bancàries que no l'han admès, val a dir que sense fonament.

És obvi que si algunes entitats bancàries no donen validesa al certificat successori europeu –bàsicament pel seu desconeixement-, els operadors jurídics de tots els Estats membres haurem d'actuar al respecte i treballar per a que el normalitzin. Cal fer accions pedagògiques per involucrar-los, o continuarem amb processos que s'eternitzen.

Altra qüestió són les entitats financeres de tercers Estats com Gran Bretanya, Suïssa o el Principat d'Andorra, per posar-los d'exemple. Certament, no estan obligades a acceptar el certificat successori europeu per no ser Estats membres del Reglament, però és evident que per a que el certificat successori europeu assoleixi els objectius d'eficàcia, eficiència i practicitat, seran necessaris acords bilaterals que garanteixin la seva admissió i, alhora, mirar de superar l'entrebanc que suposa la por al desconegut. Atès que interessa a totes les parts (entitats financeres, operadors jurídics i, sobretot, als interessats en la successió), amb voluntat, hauria de ser un projecte factible.

Cal, però, fer autocrítica i reflexionar el per què existeix el desconeixement generalitzat del funcionament del certificat successori europeu, també al

sector de l'advocacia i en part fins i tot del notariat, dit sigui amb el màxim respecte per totes dues institucions.

L'anterior afirmació és fruit del resultat de la consulta espontània en seu de la darrera Jornada sobre el RSE que van organitzar els professors Ginebra i Tarabal en el marc del Grup de Recerca del Dr. Badosa en col·laboració amb el Col·legi de Notaris de Catalunya i l'ACEDS, amb el professor Andrea Bonomi de ponent i interlocutor privilegiat, i on, amb la sala repleta de notaris i advocats, únicament dues persones vam aixecar la mà quan vam ser interpel·lats pel ponent sobre qui havia intervingut en l'atorgament de certificat successori europeu.

La conclusió és que caldrà que les institucions europees dediquin esforços i recursos per a "popularitzar" el certificat successori europeu i que realment esdevingui l'eina útil que pretenia ser quan es va crear.

Val a dir, però, que el cert és que des de l'estiu passat fins ara hem detectat un no molt significatiu, però sí un increment d'atorgaments de certificats successoris europeus, el que ens fa pensar que s'està anant per bon camí.

A mode orientatiu exemplificarem algunes situacions reals que ens hem trobat a la pràctica amb la utilització del certificat successori europeu com a títol successori, en substitució de l'antic sistema de traducció, legalització i postil·la de les escriptures públiques.

L'article 74 del RSE estableix que *"No s'exigirà cap legalització ni formalitat anàloga pels documents expedits en un Estat membre en el marc del present Reglament"*.

Certament, els certificats successoris europeus que hem remès a altres Estats membres del RSE han estat admesos en la seva totalitat, sense necessitat de postil·lar-los ni dur a terme cap acte de legalització, el que implica una acceptació del previst pel propi Reglament.

Resulta interessant esmentar que darrerament estem adjuntant el formulari complimentat per duplicat, en idioma espanyol i en anglès, amb la doble

finalitat d'evitar despeses als interessats i facilitar la comprensió per part de l'autoritat competent⁵ o entitat bancària receptores.

Novament apareix l'idioma com a premissa imprescindible en el marc de la Unió, que exigeix que els notaris i registradors espanyols coneguin l'anglès, que es reafirma com a llengua vehicular, també de les successions transfrontereres.

Aquesta creativitat de la duplicitat del formulari del certificat successori europeu en els dos idiomes, com si d'un testament a doble columna es tractés, ha estat acceptat en tots els casos, si bé n'exemplificarem dos per les seves peculiaritats en la tramitació:

Primer cas. Dues entitats bancàries sueques.

Successió posterior al 17 d'agost de 2015, testada sense realitzar *professio iuris* ni poder-se deduir en base a l'article 83.4 del RSE, de causant de nacionalitat sueca i residència habitual a Catalunya, motiu pel qual la llei aplicable a la successió és la catalana.

Amb els béns mobles ubicats a Catalunya i a Suècia els hereus van subscriure instància privada d'acceptació d'herència (en idioma espanyol), inventariant els actius financers, que va ser autoliquidada davant l'Agència Tributària de Catalunya, és a dir, van pagar l'impost de successions per la totalitat dels béns hereditaris (obligació personal), amb independència de la ubicació dels béns.

Respecte dels actius financers a les entitats bancàries sueques, per evitar la traducció i postil·la del document privat, es va atorgar certificat successori europeu en els termes exposats (duplicitat del formulari en espanyol i anglès), el qual va ser remès, juntament amb la instància privada d'acceptació d'herència (amb signatura legitimada notarialment per donar una aparença de formalitat) i els impostos de successions.

Atès que a Suècia no requereixen liquidació d'impostos de successions, les entitats bancàries van sol·licitar la subscripció per part dels hereus d'un document intern molt senzill i van procedir a modificar la titularitat dels actius en favor dels hereus.

La rapidesa i simplificació dels suecs ens va sorprendre positivament, d'aquí que hem considerat oportú compartir-ho.

Segon cas. Registre de la Propietat de Lituània.

Successió posterior al 17 d'agost de 2015, intestada, de causant de nacionalitat britànica i residència habitual a Catalunya, motiu pel qual la llei aplicable a la successió és la catalana.

---

⁵ La Consulta núm. 175: Alcance de la exención del requisito de legalización en el artículo 74 del Reglamento (UE) 650/2012 en materia de sucesiones. Eficacia de los documentos públicos sucesorios distintos al certificado sucesorio europeo en el marco del Reglamento (UE) 650/2012: “ (...) el registrador está facultado para solicitar la traducción si lo estima pertinente, en cuyo caso deberá ser una traducción oficial”.

Amb els béns mobles i immobles ubicats a Catalunya, els hereus van atorgar escriptura pública d'acceptació d'herència (en idioma espanyol), que va ser autoliquidada davant l'Agència Tributària de Catalunya.

Paral·lelament, amb els béns immobles situats a Lituània, van atorgar certificat successori europeu amb duplicat de formulari en espanyol i anglès, però, en aquest cas, per a la seva inscripció, el Registrador lituà va requerir un títol hereditari diferent, que el vam materialitzar amb l'atorgament d'escriptura pública d'addició d'herència, degudament traduïda i postil·lada, al que vam accedir per qüestions pràctiques, òbviament, però que en aquest cas, la conclusió no és tan satisfactòria com l'anterior, atès que havent hagut de formalitzar escriptura pública d'addició d'herència i legalitzar-la, ens plantejem si el més pràctic i econòmic pels clients hauria estat estalviar-los el certificat successori europeu, servint-nos de reflexió el Considerant 18è del RSE, que disposa:

“(…) Per evitar la duplicat de documents, les autoritats del registre han d'acceptar els documents expedits per les autoritats competents d'un altre Estat membre que la seva circulació es contempla en el present Reglament. En particular, el certificat successori europeu expedit en virtut del present Reglament ha de constituir un document vàlid per a inscriure els béns successoris en el registre d'un Estat membre. Això no ha d'impedir que les autoritats que tramiten la inscripció puguin demanar a la persona que la sol·licita que presenti la informació o els documents addicionals requerits en virtut de la llei de l'Estat membre en el que estigui situat el registre, per exemple informació o documents relatius al pagament d'impostos. L'autoritat competent pot indicar a la persona que sol·licita la pràctica de l'assentament com pot proporcionar la informació o els documents que manquen.

No obstant l'anterior, aquest exemple ens permetrà analitzar una altra qüestió. El Registrador no va requerir acreditació vers si el causant havia atorgat testament o acte de darrera voluntat a Gran Bretanya o el *Probate*, recordem, Estat de la seva nacionalitat, tenint en compte que no constava en cap document públic, limitant-se a validar l'Acta de notorietat de declaració d'hereus *ab intestato*, que el notari català va autoritzar en base al certificat d'últimes voluntats espanyol negatiu.

Interpretem que el Registrador potser va aplicar la presumpció de prova del certificat successori europeu, no rebatent-lo per no conèixer el dret català, constituint aquesta qüestió un gran avenç a favor del certificat successori europeu, atès que la regla general en matèria de dret estranger de sempre havia estat haver de provar dit dret, via un informe d'un notari o autoritat equivalent o un docent.

Finalment, podria tenir relació amb els arguments exposats per la DGRN en la seva Resolució de 2 de març de 2018⁶, que defensa l'aplicació de la *lex rei sitae* i exonera de l'aportació del *Probate*, que analitzarem més endavant, si bé cal remarcar que existeixen diferències rellevants entre ambdós supòsits de fet.

En definitiva, les nostres impressions són que haurem d'estar a la discrecionalitat de les autoritats de cada Estat fins que el RSE hagi tingut prou recorregut com per a establir criteris més uniformes a nivell de les entitats bancàries, registradors, notaris i, en general, qualsevol autoritat o ens receptor dels certificats successoris europeus.

Com a apunt final, comentar que existeix una Comissió de l'ACEDS⁷ –de la que en formo part– que està treballant a nivell territorial per normalitzar un certificat successori “espanyol” (per la seva similitud amb el format del certificat successori europeu) amb les entitats bancàries espanyoles que, d'acabar essent un projecte exitós, contribuiria activament a l'acceptació del certificat successori europeu per part de dites entitats.

2.4. Acceptació del títol de la successió pels operadors d'un Estat diferent a l'Estat on s'ha tramitat

Mentre que processalment la casuística és escassa, notarialment i registralment tenim experiències suficients com per començar a extreure conclusions.

Una de les qüestions que comporta més problemes a la pràctica és l'exigència o no de determinada documentació i, en especial, del certificat d'últimes voluntats o equivalent, atès que no en tots els Estats existeix un Registre que faciliti una informació tan fonamental per a nosaltres com és si el causant ha testat i, en el seu cas, quin és el darrer i vàlid testament.

La DGRN ha dictat diverses resolucions on es determina la documentació necessària per a inscriure els immobles ubicats en territori espanyol de causants titulars no nacionals, i respecte l'extrem analitzat, en general la tendència a la pràctica és a optar per la inscripció quan a l'Estat d'on era

---

⁶ BOE de 20 de març de 2018

⁷ Dita Comissió de l'Associació catalana d'especialistes en dret de successions està integrada per Antoni Bosch Carrera, Miquel Àngel Petit Segura i jo mateixa.

nacional el causant no existeixen documents equivalents als documents que aquí són imprescindibles, qüestió que motiva mínimament el notari autoritzant de l'escriptura pública.

-La Resolució de 2 de març de 2018⁸ de la DGRN defensa la innecessarietat de la designació d'un executor pel *Probate Service britànic*, en un supòsit d'un causant de nacionalitat i residència britàniques, mor just abans de l'entrada en vigor del RSE, entenent com a llei aplicable a la successió la d'Anglaterra i Gales, per interpretar que el causant havia realitzat *professio iuris* tàcita, en base al règim transitori regulat a l'article 83.2 del RSE, a l'afirmar al seu testament atorgat a Espanya que ho feia conforme la seva llei personal, acte d'última voluntat on nomenava hereva de tots els seus béns ubicats a Espanya a la seva esposa:

“La lex rei sitae conlleva que los procedimientos necesarios para la transmisión de los inmuebles, una vez establecida la sucesión mortis causa (artículo 1 del Reglamento Europeo de Sucesiones) se determine por la ley del lugar de situación de los inmuebles con las necesarias adaptaciones (artículos 1.2.k y.l, 10, 11 y 27 y Sentencia del TJUE de 12 de octubre de 2017, ASUNTO c-218/16 Kubicka).

-La Resolució de 10 d'abril de 2017 de la DGRN argumenta la innecessarietat de presentar el certificat expedit pel Registre testamentari alemany, en un supòsit d'un causant de nacionalitat alemanya i residència habitual al País Valencià, mor amb posterioritat a l'entrada en vigor del RSE, havent atorgat el seu darrer testament a Espanya, excepte que coincideixi, defensa, amb l'Estat de la residència habitual:

FD 10: “En este contexto, de superación de la ley de la nacionalidad –común al Derecho de la Unión europea- salvo elección indubitada, no resulta indispensable (vid., artículos 23, 24, 26 y 75.1) el recurso a la información del país de la nacionalidad, salvo que coincida con el de la residencia habitual ...)”

I afegeix que mentre no es completi la interconnexió dels Registres de disposicions successòries i de certificats successoris europeus dels Estats

---

⁸ BOE de 20 de març de 2018

membres i sempre que no se suposi que la llei aplicable fos diferent a l'espanyola.

-Però dita darrera Resolució ha estat objecte d'anàlisi en virtut de la Consulta/Informe núm. 236: Llei aplicable a la validesa de les disposicions testamentàries atorgades abans de l'entrada en vigor del Reglament núm. 650/2012. Exigència de la certificació del registre testamentari de l'Estat de nacionalitat del causant. Resolució de la D.G.R.N. de 10 d'abril de 2017 (B.O.E. de 26 d'abril de 2017), i recrimina a la DGRN que vinculï la innecessarietat d'aportació del certificat negatiu del Registre testamentari alemany a la llei aplicable al fons de la successió (reiterem, testada, de causant de nacionalitat alemany i resident al País Valencià i defunció anterior al 17 d'agost de 2015):

“La ley española exige, para la inscripción, aportar el certificado del Registro de Actos de Última Voluntad español (art. 76 RH). La extensión de esta regla en supuestos transfronterizos debe realizarse sobre la base de una identidad de razón con la cautela registral, y no en razón de la ley aplicable al fondo de la sucesión”. “Para garantizar este principio registral de seguridad jurídica, que es competencia de la ley española como lex fori, es conveniente requerir no solo la certificación negativa del registro testamentario correspondiente a la ley presuntamente aplicable a la sucesión, sino de cualquier Estado con el que el causante, por razón de su nacionalidad o de una residencia prolongada anterior a la que tenía al momento de fallecer, presente un vínculo estrecho que permita considerar como razonablemente posible que hubiese podido otorgar un testamento en dicho país, que podría ser formalmente válido (...).

A la pràctica s'està protocol·litzant a les escriptures notariales els certificats d'últimes voluntats dels Estats de la nacionalitat del causant i espanyol, tant si és resident a Espanya com si resideix al país de la seva nacionalitat. És a dir, s'està intentant acreditar la realitat material de quin és el darrer i, per tant, el vàlid testament.

Aquesta pràctica és factible quan és relativament fàcil obtenir el certificat d'últimes voluntats o equivalent.

Però, què passa quan els altres Estats no disposen d'aquest certificat equivalent? Com indicàvem, el propi notari acredita a l'escriptura la inexistència de certificat equivalent, en quin cas en els nostres assumptes no hem denotat cap qualificació negativa d'inscripció registral.

Entre altres interessant qüestions, el web www.arert.eu (Xarxa europea de l'Associació de Registres Testamentaris) recull l'existència o inexistència del certificat d'últimes voluntats i, en cas afirmatiu, el funcionament en cada Estat membre del RSE que el preveu i, per tant, aquesta pot resultar una eina molt útil, objectiva, segura i pràctica per a realitzar els exercicis, d'una banda d'acreditació i de l'altra, de constatació de la inexistència de certificat d'últimes voluntats en un determinat Estat membre.

És que no hauríem de perdre de vista que la seguretat jurídica és primordial, sí, però cal mirar de facilitar el tràfic jurídic amb una certa normalitat. Suposem que de l'anàlisi fàctic, amb l'objectiu d'acreditar la residència habitual del causant –que no ha realitzat *professio iuris*– per la consegüent determinació de la llei aplicable a la successió, es fa palès que per motius professionals, durant els darrers anys ha tingut contacte mensual amb notaris i advocats de sis Estats diferents. Podem partir de la premissa que fóra factible que en qualsevol dels sis Estats hagués testat. Aleshores, hauríem d'exigir el certificat de les últimes voluntats a tots i cada un dels sis Estats? La nostra resposta és negativa, considerant que hauria de ser suficient l'aportació del certificat d'últimes voluntats de l'Estat de la seva nacionalitat i de l'Estat de la seva residència habitual, cas que no fossin coincidents.

Per tant, la problemàtica real pels operadors jurídics del nostre territori és la incertesa vers les exigències, sobretot, dels operadors jurídics o institucions dels altres Estats membres, però també les del propi Estat.

Pot un Registrador de la Propietat d'un altre Estat membre qualificar negativament una inscripció perquè no li dóna validesa al certificat successori europeu o a l'escriptura pública atorgada per un notari català? La resposta hauria de ser que, en principi, tot Registrador –o responsable equivalent– té discrecionalitat a l'hora de qualificar un document.

El propi Reglament destina alguns Considerants per tractar de la matèria, que analitzem a continuació:

Considerant 15è: El present Reglament permet la creació o la transmissió mitjançant successió d'un dret sobre béns mobles i immobles tal i com prevegi la llei aplicable a la successió. No obstant, no ha d'afectar al número limitat (numerus clausus) de drets reals reconeguts a l'ordenament jurídic d'alguns Estats membres. No s'ha d'exigir a un Estat membre que reconegui un dret real relatiu a béns ubicats en aquest Estat membre si el seu ordenament jurídic desconeix aquest dret.

Considerant 18è: "Els requisits de la inscripció en un registre d'un dret sobre béns mobles o immobles s'han d'excloure de l'àmbit d'aplicació del present Reglament. Per tant, ha de ser el Dret de l'Estat membre on estigui situat el registre (pels béns immobles, la lex rei sitae el que determini en quines condicions legals i de quina manera es realitza la inscripció, així com quines autoritats, com registradors de la propietat o notaris, s'ocupen de verificar que es reuneixen tots els requisits i que la documentació presentada és suficient o conté la informació necessària. En particular, les autoritats podran comprovar que el dret del causant sobre els béns successoris esmentats en el documents presentat per a la seva inscripció és un dret inscrit com a tal en el registre o un dret que d'una altra manera s'hagi provat que és conforme amb l'ordenament jurídic de l'Estat membre en què està situat el registre. (...)"

Considerant 19è: S'han d'excloure també de l'àmbit d'aplicació del present Reglament els efectes de la inscripció dels drets al registre. En conseqüència, ha de correspondre al Dret de l'Estat membre on estigui situat el registre determinar si la inscripció té, per exemple, efecte declaratiu o constitutiu. Així doncs, en cas que, per exemple, l'adquisició d'un dret sobre un bé immoble hagi de ser inscrita d'acord al Dret de l'Estat membre on estigui situat el registre per a produir efectes erga omnes o per a la protecció legal del negoci jurídic, el moment de dita adquisició s'haurà de regir pel Dret d'aquest Estat membre.

Per tant, en el cas espanyol, (i) preval la seva essència de caràcter declaratiu de la inscripció al registre; (ii) en relació a qualsevol document procedent d'un altre Estat es respectaran els principis de legitimació de l'article 38 i de fe pública registral de l'article 34; (iii) en base al sistema de *numerus apertus* del sistema registral espanyol, malgrat que la figura jurídica a inscriure no estigui prevista en el nostre ordenament jurídic, s'inscriurà sempre i quan tingui efectes reals, buscant figures analògiques⁹.

---

⁹ Resolució DGRN de 7 d'octubre de 2002. Supòsit d'un gravamen fideicomissari sobre una quota legitimària inscrit per analogia amb la cautela socini.

Malgrat l'anterior, i davant l'evidència de la diversitat de figures jurídiques successòries i de sistemes normatius amb arrels i orígens diferents, el propi Reglament preveu en el seu Considerant 16è¹⁰ la cooperació judicial, la petició i intercanvi d'informació amb les autoritats que hagin emès el document i, de fet, es constata una gran flexibilitat a l'hora d'admetre formes vàlides, tot ell encaminat a permetre i facilitar la inscripció.

Analitzada la normativa, hauríem d'afirmar que, essent conscient de la pluralitat i diversitat en matèria successòria, el Reglament ha dotat als Estats i autoritats de mesures i paràmetres necessaris per a practicar la inscripció.

Però a la pràctica no sempre s'apliquen aquestes bones intencions i ens plantejem, per exemple, el supòsit que un operador jurídic de l'Estat de recepció del document (estem pensant en un registrador) denegui la inscripció i, per tant, que tingui primacia respecte del notari de l'Estat de la residència habitual del causant, autoritzant del document, que ha aplicat la llei que coneix perfectament.

2.5. La fiscalitat

Si bé la fiscalitat no està inclosa dins l'àmbit d'aplicació del RSE (article 1) i el Considerant Desè del RSE estableix que *“correspon al Dret nacional determinar, per exemple, les modalitats de càlcul i pagament dels tributs i altres prestacions de Dret públic, ja es tracti de tributs que es deguin pel causant a data de la defunció, o de qualsevol altre tribut relacionat amb la successió que hagi de ser abonat amb càrrec a l'herència o pels beneficiaris. També correspon al Dret nacional determinar si l'entrega de béns successoris o els beneficiaris en virtut del present Reglament o la inscripció dels béns successoris en un registre poden estar subjectes a tributació”*, considerem necessari tractar aquesta matèria, per la seva transcendència real i pràctica en les successions nacionals i, encara amb més intensitat, en les transfrontereres.

---

¹⁰ Considerant 16è: No obstant, per a permetre que els beneficiaris gaudeixin en un altre Estat membre dels drets que hagin estat creats o els hagin estat transmesos mitjançant successió, el present Reglament ha de preveure l'adaptació d'un dret real desconegut al dret real equivalent més proper del Dret d'aquest altre Estat membre. En el context d'aquesta adaptació s'han de tenir en compte els objectius i els interessos que persegueixi el dret real del que es tracti i els seus efectes. Amb la finalitat de determinar el dret real equivalent més proper del Dret nacional, es podrà entrar en contacte amb les autoritats o persones competents de l'Estat que la seva llei s'hagi aplicat a la successió per obtenir més informació sobre la naturalesa i els efectes d'aquest dret. A aquestes efectes, es podria recórrer a les xarxes existents en l'àmbit de la cooperació judicial en matèria civil i mercantil, així com a qualsevol altres medis disponibles que facilitin la comprensió de la llei estrangera.

La determinació de la residència habitual del causant comportarà que l'impost de successions es liquidi per obligació personal en aquell territori, és a dir, que es paguin impostos per tots els béns i drets del causant ubicats en qualsevol Estat.

Els criteris fiscals respecte de la residència habitual, que insistim són establerts per cada Estat, no necessàriament han de coincidir amb els criteris civils, essent evident que els primers hauran d'adaptar-se als segons, el que comportarà un període d' "adaptació" que finalitzarà amb l'homogeneïtzació d'ambdós criteris.

Si bé no està permès modificar voluntàriament la residència habitual del ja causant, hi ha supòsits en què la determinació de la residència habitual resulta complexa des de l'òptica civil i, per tant, les administracions tributàries de l'Estat que els interessats en la successió no han considerat que el causant hi tingués fixada la seva residència habitual, podrien discutir-ho i pretendre traslladar l'obligació personal de tributar per tot el cabal relicte a dit Estat.

Un exemple clar n'és la successió d'un ciutadà italià, amb defunció posterior al 17 d'agost de 2015, amb testament atorgat aquí nomenant hereus els seus dos únics fills, que vivia a cavall d'Itàlia i Catalunya, resultant molt difícil determinar en quin dels dos Estats tenia fixada la residència habitual.

Des d'una perspectiva civil no hi havia problema, perquè no existia conflicte entre ambdós hereus i únics fills del causant, de manera que es va optar per la residència habitual a Catalunya, primordialment, per motius fiscals, en atenció a l'obligació personal, atès que la reducció per parentesc de l'impost de successions català els garantia no haver de pagar per dit impost.

Ara bé, si l'Administració italiana considera que el causant tenia la residència habitual a Itàlia, reclamarà que els hereus tributin per obligació personal a Itàlia per tots els béns que tingués el causant en qualsevol Estat del món. Confiem que no la discuteixin, malgrat haver-la documentat i acreditat suficientment.

■ **3. Altres reflexions**

Una darrera observació que en certa manera ja ha aparegut: un cop assolim un nivell positiu del RSE dins l'àmbit territorial del mateix Reglament, caldria tenir la mirada posada en aconseguir l'acceptació del certificat successori europeu fora de les fronteres de la UE, sobretot en aquells Estats la tradició jurídica successòria dels quals és totalment processalista.

A nivell dels Estat membres del RSE, si bé encara queda molt per fer, amb el temps assolirem un nivell satisfactori del propi RSE.

I un cop consolidada l'aplicació del RSE en el territori dels Estats membres, considerem que caldria tenir la mirada posada en exportar-lo fora de fronteres de la Unió.

Als països de Sud Amèrica no admeten cap escriptura notarial, no tan sols el testament postil·lat. La seva tradició jurídica és eminentment processalista i tots els passos dels processos successoris es duen a terme als tribunals, la qual cosa dificulta moltíssim l'efectiva transmissió del patrimoni.

Per tant, la conclusió final és que el RSE és un gran avenç per les successions testades on s'ha realitzat *professio iuris*, perquè ens facilita la tramitació de les successions, però quan no hi ha *professio iuris* la indeterminació del concepte "residència habitual" pot provocar conflictivitat entre els interessats en la successió i, inclús, amb les administracions tributàries dels Estats de la nacionalitat i de la residència habitual del causant. I respecte el certificat successori europeu, cal seguir treballant en la seva "popularització", amb el benentès que comença a ser una eina molt útil que uniformitza les tramitacions hereditàries i les agilitza.